

STORMOEN TURISTSTASJON OG SELBU KVERN FJELL SOM TURISTATTRAKSJON

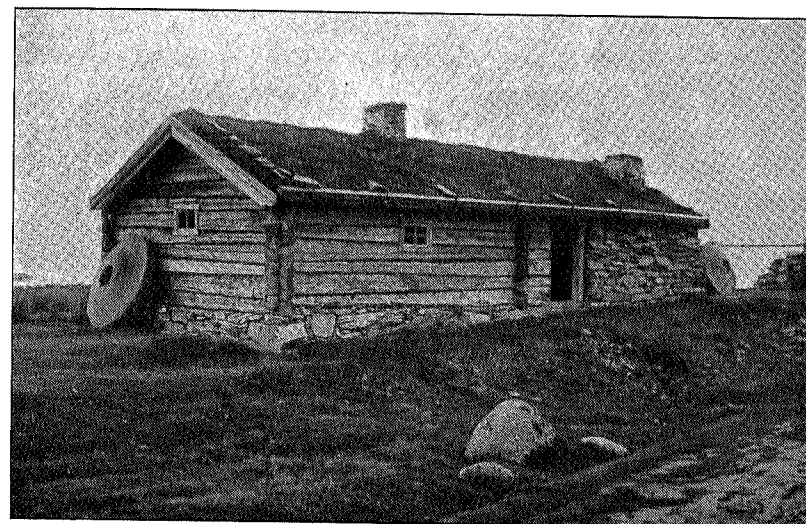
Det storartede fjellparti som ligger mellom Selbu, Meråker og Tydalen, er fra gammel tid benevnt «Kjølen formur» og danner vestgrensen av den trondhjemske høislette. — Dette fjellparti dannes i nord av komplekset «Skarvene», og herfra går i sammenhengende rekke mot syd Nautfjellet, Sprauten, Ramfjellet, Fongen, Ruten og Melshogna, hvis sydsida stuper ned i Neas dype dalføre.

På vestsiden av disse fjell og noenlunde parallelt med disse ligger den vakre og skogbevokste Roltdal, i hvis nordre del turiststasjonen «Stormoen» ligger. Noenlunde i samme nord—sydgående retning og et stykke vestenfor Roltdalen finnes det bekjente «Kvernefjell», som i mangfoldige århundrer skaffet landet dets behov av møllesten, og hvorav rester nu forefinnes nærsagt under ethvert fossefall landet rundt. Kvernstensdriften antas nemlig å være begynt allerede i det 13. århundre og blev nedlagt for ca. 20 år siden.

Da det kan forutsettes, at mange av de turister, som kommer til å ferdes i disse fjelltrakter, gjerne vil ha en rettledning om denne eiendommelige bergverksdrift, som i uminnelige tider har vært hovednæringsveien for et helt dalføre, skal her i korte trekk gis en beskrivelse av den.

Kvernstensberget består av magnesiaglimmerskifer jevnt blandet med små krystaller av granat eller staurolit. Det er disse krystallers større hårdhet (7—8) likeoverfor glimmerskiferen, som gjør denne bergart tjenlig til møllesten, idet selve massen under rotasjonen i møllen hurtigere slites, mens de skarpkantede krystaller blir stående igjen som et rivjern og maler kornet til fint mel.

Det er en almindelig antagelse at Selbu kvernefjell er en stor og sammenhengende masse, men dette er helt feilaktig. Oprinnetlig er formentlig forekomsten opstått som en horisontal åre, som

Gammel fjellstue fra Selbu.

ved en eller annen erupsjon er knekket i forholdsvis små stykker eller kupper og hensatt fra det oprinnelig horisontale leie til forskjellig stilling bortigjennem fjellsiden, men med samme skarpt avgrensede forhold til den omliggende bergart (Gulaskifer). Den oprinnelige strøkretning nord—syd har dog forekomsten i vesentlig grad beholdt, og forekommer nu som en 3 mil lang stripe av kvern-brudd bortover fjellet. Denne stripe strekker sig helt fra Lilleskarvens topp i nord, over Knippene, østenfor Høgfjell og Varglifjell, videre over Roltas og Neas dalfører, for endelig å slutte syd i Bukhammeren. Dette angis her, eftersom denne eiendommelige bergart av en eller annen grunn ikke er funnet verdig til å avsettes på Norges geologiske karter.

Efter denne linje — dels tettere og dels med større avbrytelse — vil man finne en rekke av kvernbrudd i form av dype gruber med omstående skanser av utbrutte stykker, som er blitt liggende igjen som avfall efter driften. Arbeiderstuene deroppe er nu vesentlig råtnet ned og der er kun ruiner igjen efter driften; men bruddenes store dybde — i enkelte tilfelle opptil 30—40 meter og fylt med evig is og sne — og «smøl»-skansenes store omfang taler

sitt tydelige sprog om hvilket kolossalt arbeide her i århundrenes løp har vært utført av et hårdført og nøisomt folkeferd.

At Kverneberget ligger så ubekvemt til som 2—3 mil tilfjells, har selvfølgelig hemmet driften i alle henseender, og når den nu endelig er slutt, vil merkene etter den alene tjene som et kulturminne for de fjellvandrere som kommer til å ferdes i disse trakter.

Å beskrive denne eiendommelige, historiske kvernstensdrift vil ved denne anledning føre for vidt og hører jo heller ikke hjemme i en turist-årbok. Kun skal nevnes, at alt hvad der er nødvendig til fremtidens opplysning om driften, er der tatt tilbørlig vare på.

Selbu bygdemuseum har sikret sig den siste fjellstue, som var reparabel, og fylt den med alle slags redskaper. Der henvises til hosstående billede.

Dernest er en utførlig beskrivelse av forekomsten og driften med dens mange og interessante eiendommeligheter utarbeidet for landbruksdepartementet, som kommer til å utgi den i trykken. Det får være nok, at der i nedenstående beskrivelse av alle de ruter, som fører til og fra Roltdalen og turiststasjonen der, oppgis hvor man passerer Kvernefjellet.

Fjellene mellom Selbu, Meråker og Tydalen er vel dryge for én dagsmarsj. Det er formentlig dette som har vært årsaken til at disse herlige fjelltrakter hittil har vært så lite søkt. Man har savnet en brukbar mellomstasjon; men denne har man nu fått i «Stormoen», og forhåpentlig vil dette nu helt forandre forholdet. Stormoen ligger som et centrum midt i fjellkomplekset. Seteren er synlig på lang lei på grunn av den store og flate slette som omgir den. — De forskjellige linjer, som fører til og fra Stormoen, er ikke mindre enn 7, og til rettledning skal disse her kortelig beskrives, idet jeg begynner fra nord og går mot solen:

1) *Meråker—Stormoen*: Fra stasjonen tvers over dalen og op den lange Torsbjørkdal, forbi øverste gård «Manseterbakken», på søndre side av Kongrudhaugen og videre på vestre side av Nautfjellet, Nautsjøen og Sprauten til Stormoen. Siste milen er om vinteren fint flatrenn og om sommeren tørt lende. Denne linje passerer ikke Kvernefjellet.

2) *Sona—Stormoen*: Fra Sona i sterk og dryg stigning op til

Sonfossen, derfra i rimelig lende gjennom Varghaugene og mellom Skarven og Gråfjellet ned i Garbergelvens dalføre ved fjellet «Høistakken», over Kvernefjellvann, hvor dalen svinger sydover mellom Knippen og Sprauten til Stormoen. Kvernefjellet passerer ved østre ende av Kvernefjellvannet.

3) *Selbu—Stormoen over Børdalen*: Dårlig vei op bakkene sønnenfor Langåsen og videre på nordre side av Garbergelven til «Høistakken», hvor støtes sammen med linje nr. 2. Om sommeren bil til Børdal og om vinteren som regel kjørevei endel lenger.

4) *Selbu—Stormoen over Øvrebygden*: Man tar op fra Hyttbakken eller Bårgård, passerer Hersjøen og videre etter delvis vei til Vorfjellet, over Kråssådalen, Varglifjell til Stormoen, som er synlig derfra. Siste milen temmelig hårdfør.

5) *Holtålen—Stormoen*: Over Nordaunegrenden, på østre side av Bukhammeren og ned til Floren i Selbu. Man skal passere Ustensjøen langs dens vestre side og derfra holde rett i nord. Lar man sig narre av Elvedalen, der går mot nordvest, kommer man ned i Usmedalen, som er det verste ulende, som Selbu kan prestere. — Fra Hegset i Floren op Tydalsveien til «Kubjørgens» høieste punkt, derfra nordøstover på vestsiden av Måltoppen og Gammelseterfjell og etter Roltdalen til Stormoen. — Kvernstensforekomsten passerer etter denne linje tre ganger, nemlig nordligst i Bukhammeren, i Kubjørgen (Kjerringberget) og vestenfor Gammelseterfjell (Hundryen).

6) *Stormoen—Velaskaret—Aune i Tydal*: Fra Stormoen sydover Roltdalen til skaret mellom Ruten og Melshogna og etter Væla ned til Tydals kirke ved Aune. En lett og fin passasje; men man må være oppmerksom på, at der fra skaret går en Velabekk til hver side. Man kan med fordel følge den ene op og den andre ned.

7) *Storerikvoll—Skarpdalen—Stormoen*: Fra Storerikvoll etter begge Sankådaler til Skarpdalen, på søndre side av Selbuliene, langsefter Ramsjøen og videre i dalen langs Ramnåen mellom Ramfjellet og Fongen forbi Svenskmoen og ned til Stormoen.

Fraregnet sistnevnte linje kan samtlige disse ruter betegnes som rimelige dagsmarsjer. Jeg har oppfattet det som min plikt å påvise de rimeligste adkomstlinjer.

Er der noen som synes dette er for tamt og vil søke «villskapen», så er der jo også rikelig anledning til det. Man tar bare Meråkerbanen til Floren stasjon, derfra dalen op langs Mølska og over Sonvannene til Storskarvens topp. Derfra ned den trange og ville Gjestådal (med 7 Skarver kneisende omkring) og ned på Kvernefjellvannet, hvor man støter på rute 2 og 3. Innerst i Gjestådalen er der på eftervinteren ikke trygt for sneskred.

Er man så ikke fornøiet, kan man påfølgende dag ta op fra Stormoen, ovenom Kallarvollen op Lillefongen, derfra til Stormoen, så efter Fongskaftet sydover til Tronshatten, Ruten og ned til Aune i Tydal, og da tror jeg, at enhver rimelig fordring til «villskap» må være tilfredsstillet.

Fjellkomplekset omkring Røtdalen adskiller sig fra Tydalsviddene ved at man ikke har de store flåer mellom høifjellene, men man har disse mere kloss innpå sig. Efterat jeg i over 50 år — dels på jakt og dels på turer — har fartet om i disse trakter, har jeg alltid beklaget at dette herlige fjellkompleks har vært så lite kjent og påaktet; men når nu turiststasjonen på Stormoen kommer i sving, vil forhåpentlig forholdet helt forandre sig.

Selbu, 26. februar 1933.

P. Birch.

8 DAGER I TROLLHEIMEN

Fem damer var vi — den reneste bølging der vi drog opp bratte lien fra Rindal, mens solen stekte og kleggen stakk tvers igjennem to par bukser. Kjære leser, har du følt fjell-lengselen sterkere enn i en slik stund? Er det ikke som iskalde breer og en sval vind over snaufjellet drar dig til sig, og hadde jeg vinger så vilde jeg fly... Men det går med ett skritt ad gangen og, selv om sekkene får en til å reflektere over hvorvidt tyngdekraften mon ikke optrer litt vilkårlig imellem.

Vi når bekken nord for Ås-setrene, sekkene slenges, og vår lille venn Lars løslates. Ett er avgjort: rastene skal være lange og vederkvegende. Og mens Lars står der over tre steiner og bobler og spruter, slenger vi oss i lynget og lar det første møte med fjellet få tak i oss. Byen er alt langt borte, vi står på terskelen til eventyrlandet hvor det oprinnelige hersker, — vend tilbake i dig selv og finn kontakten.

Et par timer efter går vi mot Jøldalshytten; et praktfullt tordenvær går med bulder og brak i en stor ring omkring oss. Vi vandrer tørre i midten, mens bjerken dufter og skyene driver, og snart ligger Jøldalshytten for oss, denne hytte som lyser velkommen på lang avstand og hvor Anne Aa dagen lang steller og gjør det koselig for en. Gulvet er strødd med nyhakked ener, det brenner og spraker i peisen, sengene er de beste som tenkes kan, og velvære er det på alle kanter.

Det er gjøken som besøger den første revelje her i fjellet. Et blikk ut av vinduet, og tro om Anne alt har kaffen på? Kåret til chef har man jo forpliktelser, dessuten må der øves en viss taktikk, og utrustet med et slikt kjempebrett kaffe og kaker, kan man nok underlegge sig en hel hær. Myndigheten skal oparbeides, om man enn ikke har bruk for den idag, det er hviledag og ikke